

Değerlendirme Çizelgesi

Katılım sürecindeki ülkelerin hazırlık durumları

AB Komisyonunun raporlarından ortaya çıkan gerçek tablo

ESI Arka Plan Çalışması
17 Mart 2023

AB'ye kim ne kadar hazır?

<i>“İyi derecede hazırlık” seviyesi:</i>	99
Karadağ	70
Sırbistan	67
Kuzey Makedonya	67
Türkiye	63
Arnavutluk	54
Ukrayna	37
Gürcistan	35
Kosova	27
Moldova	23
Bosna-Hersek	22

Bütün ve özgür bir Avrupa için

İçindekiler

HAZIRLIK DURUMUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	3
HAZIRLIK DURUMU KARŞILAŞTIRMASI	6
KATILIM SÜRECİNİ NE YÖNDE DEĞİŞTİRMEK GEREKİYOR?	7
KOMİSYON DEĞERLENDİRMELERİNİN OKUNABİLİR HALE GETİRİLMESİ	8
KARADAĞ	8
SİRBİSTAN.....	9
KUZEY MAKEDONYA.....	10
TÜRKİYE.....	11
ARNAVUTLUK.....	12
UKRAYNA.....	13
GÜRCİSTAN	14
KOSOVA.....	15
MOLDOVA	16
BOSNA-HERSEK.....	17

[ESI yayınladığı raporda AB'ye katılım sürecini bir kaplumbağa yarışına benzetiyor.](#)

HAZIRLIK DURUMUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

Avrupa Birliği'ne (AB) aday on ülkenin katılım müzakerelerindeki durumu, Avrupa Komisyonu tarafından, her yıl, ayrı ayrı değerlendirmeye tâbi tutuluyor. Komisyon, 2015'ten bu yana, 33 siyaset faslında kanun, kurum ve uygulamalara ilişkin gelişmeleri katı kurallara sadık kalarak irdelediği bu nesnel çalışmalar sayesinde büyük bir güvenilirlik kazanmış bulunuyor.

Bu değerlendirmeler aslında, aday devletlerin *Avrupalılaştırmanın* neresinde olduğuna, yani işin özüne ışık tutuyor. Sıralanan 33 sektörde/faslında hazır olmadan, -diğer bir ifade ile, gerekli yasalar geçirilmeden, ilgili kurumlar vücut bulmadan ve tatmin edici bir uygulama geçmişi olmadan- AB Tek Pazarı ile adaylar arasındaki duvarların kaldırılması mümkün değil. Ancak adayların başarıya ulaşan reformlar sonrası, tarafların bütünleşme yönünde adım atmasının, iktisadi gidişata derhal etki ettiği de gerçek. Böylesi bir durumda, o ülkeye yatırımlar artıyor ve ve AB ile yakınlaşma ivme kazanıyor. Nihayet, hukukun üstünlüğüne dayalı ekonomik ve kurumsal bütünleşmenin derinleştirilmesi sayesinde, ülkeler arasında gelecekte bir silahlı çatışma yaşanması düşünülemez hale geliyor.

Avrupa Komisyonunun değerlendirdiği 33 fasıl

1	Malların serbest dolaşımı
2	İşçilerin serbest dolaşımı
3	İş kurma hakkı ve hizmet sunumu serbestisi
4	Sermayenin serbest dolaşımı
5	Kamu alımları
6	Şirketler hukuku
7	Fikri mülkiyet hukuku
8	Rekabet politikası
9	Mali hizmetler
10	Bilgi toplumu ve medya
11	Tarım ve kırsal kalkınma
12	Gıda güvenliği, veterinerlik, bitki sağlığı
13	Balıkçılık
14	Taşımacılık politikası
15	Enerji
16	Vergilendirme
17	Ekonomik ve parasal politika
18	İstatistik
19	Sosyal politika ve istihdam
20	İşletme ve sanayi politikası
21	Trans-Avrupa şebekeleri
22	Bölgesel politika ve yapısal araçların koordinasyonu
23	Yargı ve temel haklar
24	Adalet, özgürlük ve güvenlik
25	Bilim ve araştırma
26	Eğitim ve kültür
27	Çevre ve iklim değişikliği
28	Tüketicinin ve sağlığın korunması
29	Gümrük birliği
30	Dış ilişkiler
31	Dışişleri, güvenlik ve savunma politikası
32	Mali kontrol
33	Mali ve bütçesel hükümler

12 Ekim 2022, Avrupa Komisyonunun altı Batı Balkan ülkesinin katılıma hazırlık durumlarına ilişkin değerlendirmelerini yayınladığı tarih. 1 Şubat 2023 ise Ukrayna, Moldova ve Gürcistan ile ilgili ilk değerlendirmeler paylaşıldığı gün. Söz konusu belgelerde, Komisyon, her bir siyaset faslındaki hazırlık durumunu beş seviye üzerinden açıklıyor:

Başlangıç aşaması
Kısmen hazır
Orta derecede hazır
İyi derecede hazır
İleri derecede hazır

ESI, elinizdeki çalışmada göreceğiniz gibi, bu seviyelere birer not tahsis ediyor.¹ En kötü not “0”, mükabil olduğu seviye ise “başlangıç aşaması”. En iyi not “4”, mükabil olduğu seviye ise “ileri derecede hazır”.

Başlangıç aşaması	0
Kısmen hazır	1
Orta derecede hazır	2
İyi derecede hazır	3
İleri derecede hazır	4

Ayrıca, kurumumuz -Komisyon raporlarını daha anlaşılabilir kılmak amacıyla- toblolarda kırmızı (sınırlı hazırlık), sarı (makul hazırlık) ve yeşil (iyi hazırlık) renklerini kullanıyor.

Başlangıç aşaması	0
Kısmen hazır	1
Orta derecede hazır	2
İyi derecede hazır	3
İleri derecede hazır	4

Son yayınlanan değerlendirmeler incelenip karşılaştırıldığında üç bulgu öne çıkıyor.

Öncelikle, Karadağ, Sırbistan, Kuzey Makedonya ve Türkiye'nin katılıma hazırlık noktasında Ukrayna ve Gürcistan'ın önünde yer aldığını, Moldova ile Bosna-Hersek'in de hemen hemen aynı aşamada olduğunu belirtmek gerekiyor.

Analizimizden çıkan ikinci sonuç, sürecinin senelerce devam ettiği ülkelerde, bir yavaşlamadan, hatta Türkiye özelinde, bir gerilemeden bahsedilebileceği. Mevcut dinamik değişmedikçe, aday ülkelerin, “iyi derecede hazırlık” seviyesine erişmesi, uzunca bir müddet daha mümkün görünmüyor. Komisyonun değerlendirmeleri, mevcut katılım sürecinin ilgili devletleri reform yapmaya sevk edemediğini ortaya koyuyor. ESI, 2022’de yayınladığı “Balkanların AB’ye katılımı: Bir kaplumbağa yarışı - Ukrayna için bir uyarı” adlı raporunda tam da bu açmaza dikkat çekiyor.²

Nihayet, yıllardır, hukukun üstünlüğünün temel şartlarının yerine getirilmesine -son derece geçerli sebeplerle- odaklanan yaklaşımın artık istenilen neticeleri vermediği, üçüncü bir tespit olarak beliriyor. Endişe verici bir tespit muhakkak, çünkü aday ülkeler, AB’ye ve Tek Pazar’a katılmak için söz konusu temel şartları hayat geçirmeliler. Gerçek şu ki, sadece ve sadece,

¹ Daha önceki raporlarında ESI, Avrupa Komisyonunun hazırlık durum değerlendirme aşamalarına 0, 1, 2, 3, 4 yerine 5, 4, 3, 2, 1 notlarını tahsis etmişti.

² ESI raporu, [The Balkan Turtle Race – A warning for Ukraine](#), 13 Temmuz 2022.

hukukun üstünlüğü ilkesine dayanan ve bu ilkeyi gözeten güçlü kurumsal yapılar AB standartları ile kişilerin ve şirketlerin haklarının korunmasını sağlayabiliyor.

Katılım sürecinin aynen devam ettirilmesi halinde, maalesef, önümüzdeki on yılda AB'ye herhangi bir yeni üye girişinin imkansızlığını açık seçik dile getirmek lazım.

Böylesi bir sinyalin hem bölgedeki halklar açısından vahim sonuçlar doğuracağı hem de AB ile arayı kapatmaya (ve savaş sonrası Ukrayna'yı yeniden inşa etmeye) yarayacak yatırımların hayata geçirilmesine zarar vereceği ortada. AB Tek Pazarı ile bu ülkelerin ekonomilerinin aralarındaki duvarların yerli yerinde kalacak olmasından mütevellit, bu ülkelerin, yakın geçmişte Baltık devletleri, Romanya ve Polonya'nın izinden gitmesinin, yani başarılı bir şekilde AB ile arayı kapatmalarının ve bütünleşmelerinin, neredeyse olanaksız hale geleceğini öngörebiliriz.

Tek Pazar ve kuralları AB'nin kalbi. Hukukun üstünlüğü de öyle. Dolayısıyla, kriterleri karşılamadan, kestirme yoldan ilerleme ihtimali yok. Bazı üye devletler, *siyasi bir sinyal* verilmesi amacıyla, aday ülkelerin "iyi hazırlık" seviyelerine gelmeden, AB'ye ya da Tek Pazar'a katılmalarından yana tavır alsa da, 27 üye devletin hepsinin böylesi bir yaklaşıma yeşil ışık yakması beklenmemeli. Üye devletlerin, AB'nin hem Tek Pazar'ın bütünlüğünü hem de hukukun üstünlüğünü savunması noktasında ısrarcı davranması şaşırtıcı olmaz. Katılım sürecindeki ülkelerin, gıda güvenliğinden ürün standartlarına, zehirli atık yönetiminden mahkemelerin işleyişine kadar "iyi hazırlık" seviyelerine ulaştığına dair AB başkentlerinde bir kanaate erişilmeden, yeni bir üyelik düşünülemez.

Bazen, AB genişleme sürecinin "bürokratik kutucukları işaretlemekten" ziyade "daha siyasi" bir karaktere haiz olması gerektiği söylenir. Ancak her fasılda "iyi hazırlık" seviyelerine çıkmak, kutucuk işaretlenmesiyle gerçekleşmiyor. Söz konusu seviyelere varmak, hem ülkeler hem ekonomiler arasındaki tüm duvarların kaldırılmasını mümkün kılacak şekilde AB standartlarının karşılandığına duyulan güvenle ilişkili.

"AB standartlarını karşılamak" ne anlama geliyor? Karadağ ve Sırbistan'ın durumunda Komisyon, "iyi derecede hazırlık" seviyesine (3) ulaşılan bazı fasılların geçici olarak "kapatılmasını" önerdiğini hatırlayalım. Bu durumda, AB'ye katılmak için - ya da, öncesinde, Tek Pazar'a katılmak için - ülkelerin her fasılda "iyi derecede hazırlık" seviyesine varmış olması şart. Özetle, 33 fasılın her birinden en az 3, toplamda ise en az 99 alınmalı.

Avrupa Komisyonunun değerlendirdiği 33 fasılda güncel durum (2022/23)

Ülke	Not ortalaması (0 - 4)
"İyi hazırlık" için alt sınır	3
Karadağ	2.1
Sırbistan	2.0
Kuzey Makedonya	2.0
Türkiye	1.9
Arnavutluk	1.6
Ukrayna	1.2
Gürcistan	1.1
Kosova	0.9
Moldova	0.7
Bosna-Hersek	0.7

HAZIRLIK DURUMU KARŞILAŞTIRMASI

On aday ülkenin her biri için yapılmış olan değerlendirmeyi ve *bütün* fasıllara verilen notları kapsayan güncellenmiş bütüncül tabloyu aşağıda bulabilirsiniz. Not: Yeşil renk, söz konusu fasıl için “iyi hazırlık” seviyesine erişildiğine işaret ediyor.

Avrupa Komisyonunun değerlendirdiği 33 fasılda güncel durum (2022/23)

Fasıllar	KA	S	MA	T	A	U	G	KO	MO	BH
1	Malların s. d.	2	2	2	3	1.5	2	1	1	0
2	İşçilerin s. d.	1	2	0	0	1	0	0	1	1
3	İş kurma - hizmet	2	2	2	0	2	1	2	1	0
4	Sermayenin s. d.	2	2	2	2	2	1	2	1	2
5	Kamu alımları	2.5	2	2	2	2	1	1	1.5	0
6	Şirketler h.	3	3	3	4	2	1	1	1	0
7	Fikri mülkiyet h.	3	3	2	3	1.5	0	1	1	2
8	Rekabet politikası	2	2	2	1	1.5	1	0	1	1
9	Mali hizmetler	2	2	2	3	2	1	1	2	0
10	Bilgi top. ve medya	2	2	2	1	2	2	1	1	0
11	Tarım ve kır. kalkınma	2	1	2	1	1	0	0	1	0
12	Gıda güv. vet., bit. sağ.	2	2	3	1	1	2	1	1	1
13	Balıkçılık	1	2	2	2	1.5	0	1	0	0
14	Taşımacılık politikası	2.5	3	2	2	1	1	1	0	1
15	Enerji	3	2	2	2	2	3	1	1	0
16	Vergilendirme	2	2	2	2	2	1	1	1	0
17	Eko.ve parasal pol.	2	2	2	1	2	2	2	2	1
18	İstatistik	2	2	2	2	2	1	1	1	0
19	Sosyal pol. ve istihdam	1	2	2	1	1	0	1	0	0
20	İşl.ve san. pol.	2.5	2	2	2	2	1	2	2	1
21	Trans-Avr. şeb.	2.5	2	3	4	1	1	1	1	1
22	Böl. pol. ve yap. ar.	2	2	2	2	2	1	0	0	0
23	Yargı ve temel h.	2	1	1.5	0	1.5			0.5	
24	Adalet, özg., güv.	2	1	2	2	1.5	1	1	0.5	1
25	Bilim ve araştırma	3	3	3	4	1	2	2	0	2
26	Eğitim ve kültür	3	3	2	2	2	1	2	0	1
27	Çevre ve iklim değ.	1	1	1	1	1	0	0	0	0.5
28	Tüketicinin ve sağ. kor.	2	2	2	3	0	1	1	0	1
29	Gümrük birliği	2	3	3	3	2	3	2	2	1
30	Dış ilişkiler	3	2	2	2	3	3	2	0	2
31	Dış., güv. ve sav. pol.	3	2	3	1	3	3	2		2
32	Mali kontrol	2	2	2	3	2	0	1	1	0
33	Mali ve bütçesel hük.	1	2	0	1	1	0	0		0
Fasıllara dair toplam*										
Fasılların ortalaması (4.0 üzerinden)										
70.0 67.0 66.5 63.0 54.0 37.0 35.0 26.5 23.0 22.0										
2.1 2.0 2.0 1.9 1.6 1.2 1.1 0.9 0.7 0.7										

* Tabloda, Kosova 31 fasıl, Gürcistan, Moldova ve Ukrayna ise 32 fasıl üzerinden derecelendiriliyor.

Notlar: başlangıç aşaması (0), kısmen hazır (1), orta derecede hazır (2), iyi derecede hazır (3), ileri derecede hazır (4).

KATILIM SÜRECİNİ NE YÖNDE DEĞİŞTİRMEK GEREKİYOR?

“We discussed some of our priority issues. In particular, we are interested in joining the EU single market...We deserve this. While we are on this path towards full EU membership, we would like to join [#EU](#) [#single](#) [#market](#). This is very important for us.”

President [#Zelensky](#)

Tweet, 15 Eylül 2022

“Öncelik arz eden bir takım konuları ele aldık. Bilhassa AB Tek Pazarı’na katılmayı önemsiyoruz... Bunu hak ediyoruz. Tam üyeliğe doğru yol alırken, [bu hedefe varmadan] AB Tek Pazarı’na katılmak arzusundayız. Bu bizim için çok önemli.”

ESI Internet sitesi: [Offer the four freedoms to the Balkans, Ukraine, and Moldova](#)

ESI bülteni: [Elephants in Skopje – Balkan turtle race and Ukraine](#) (15 Temmuz 2022)

ESI raporu: [The Balkan Turtle Race – A warning for Ukraine](#) (13 Temmuz 2022)

ESI raporu: [Hamster in the Wheel – Credibility and EU Balkan policy](#) (15 Ocak 2020)

ESI bülteni: [Europe, Ukraine and a second Treaty of Rome](#) (16 Haziran 2022)

Almanca: [Die Ukraine, Europa und ein zweiter Vertrag von Rom](#)

İspanyolca: [Ucrania, Europa y un segundo Tratado de Roma](#)

Fransızca: [L’Ukraine, l’Europe et un deuxième traité de Rome](#)

İtalyanca: [L’Ucraina, l’Europa e un secondo Trattato di Roma](#)

Gerald Knaus: [Action Plan for the Western Balkans and EU Neighbourhood](#), Eylül 2021

Kristof Bender: [The Western Balkans, Ukraine and the EU](#), Aralık 2022

Sunumlar: [Can Ukraine join the European Union? Here is how](#), 30 Mayıs 2022
[A realist proposal – how the Western Balkans can join the EU](#), 9 Mayıs 2022
[War and peace in Europe – tragic lessons of recent decades](#), 11 Nisan 2022

New Europe Center: [A win-win European vision for the EU – Candidate status and four freedoms for Ukraine](#), 13 Haziran 2022

Süddeutsche Zeitung, [Wehe, es geht los](#), Yorum, 17 Haziran 2022

Frankfurter Allgemeine Zeitung, [Das europäische Schildkrötenrennen](#), 16 Temmuz 2022

DEGERLENDIRMELERİN “ANLASILABİLİR” HALLERİ

Karadağ

Hukukun üstünlüğünün temel şartları	2015	2019	2020	2021	2022
Yargının işleyişi	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0
Yolsuzlukla mücadele	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0
Organize suçlarla mücadele	1.0	1.0	1.5	1.5	1.5
İfade özgürlüğü	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0
Temel şartların toplamı (en iyi not 16)	5.0	5.0	5.5	5.5	5.5
Temel şartların ortalaması (en iyi ortalama 4)	1.3	1.3	1.4	1.4	1.4

Fasıllar	2015	2019	2020	2021	2022
1 Malların s. d.	2	2	2	2	2
2 İşçilerin s. d.	0	1	1	1	1
3 İş kurma - hizmet	2	2	2	2	2
4 Sermayenin s. d.	2	2	2	2	2
5 Kamu alımları	2	2	2	2	2.5
6 Şirketler h.	2	3	3	3	3
7 Fikri mülkiyet h.	4	3	3	3	3
8 Rekabet politikası	2	2	2	2	2
9 Mali hizmetler	2	2	2	2	2
10 Bilgi top. ve medya	2	2	2	2	2
11 Tarım ve kırsal kalkınma	1	2	2	2	2
12 Gıda güv. vet., bit. sağ.	1	2	2	2	2
13 Balıkçılık	0	0.5	1	1	1
14 Taşımacılık politikası	2	2.5	2.5	2.5	2.5
15 Enerji	2	3	3	3	3
16 Vergilendirme	2	2	2	2	2
17 Eko.ve parasal pol.	2	2	2	2	2
18 İstatistik	1	2	2	2	2
19 Sosyal pol. ve istihdam	1	1	1	1	1
20 İşl.ve san. pol.	2	2	2.5	2.5	2.5
21 Trans-Avr. şeb.	2	2	2.5	2.5	2.5
22 Böl. pol. ve yap. ar.	2	2	2	2	2
23 Yargı ve temel h.	2	2	2	2	2
24 Adalet, özg., güv.	2	2	2	2	2
25 Bilim ve araştırma	3	3	3	3	3
26 Eğitim ve kültür	3	3	3	3	3
27 Çevre ve iklim değ.	0	1	1	1	1
28 Tüketicinin ve sağ. kor.	2	2	2	2	2
29 Gümrük birliği	2	2	2	2	2
30 Dış ilişkiler	3	3	3	3	3
31 Dış., güv. ve sav. pol.	3	3	3	3	3
32 Mali kontrol	2	2	2	2	2
33 Mali ve bütçesel hük.	0	0	0	1	1
Fasılların toplamı (132 üzerinden)	60.0	67.0	68.5	69.5	70.0
Fasılların ortalaması (4.0 üzerinden)	1.8	2.0	2.1	2.1	2.1

Kaynak: Avrupa Komisyonunun 2015, 2019, 2020, 2021 ve 2022 ülke raporları.

Notlar: başlangıç aşaması (0), kısmen hazır (1), orta derecede hazır (2), iyi derecede hazır (3), ileri derecede hazır (4).

Sırbistan

Hukukun üstünlüğünün temel şartları	2015	2019	2020	2021	2022
Yargının işleyişi	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0
Yolsuzlukla mücadele	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0
Organize suçlarla mücadele	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0
İfade özgürlüğü	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0
Temel şartların toplamı (en iyi not 16)	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0
Temel şartların ortalaması (en iyi ortalama 4)	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0

Fasıllar	2015	2019	2020	2021	2022
1 Malların s. d.	2	2	2	2	2
2 İşçilerin s. d.	2	2	2	2	2
3 İş kurma - hizmet	2	2	2	2	2
4 Sermayenin s. d.	2	2	2	2	2
5 Kamu alımları	2	2	2	2	2
6 Şirketler h.	3	3	3	3	3
7 Fikri mülkiyet h.	3	3	3	3	3
8 Rekabet politikası	2	1.5	2	2	2
9 Mali hizmetler	2	2	2	2	2
10 Bilgi top. ve medya	2	2	2	2	2
11 Tarım ve kır. kalkınma	0	1	1	1	1
12 Gıda güv. vet., bit. sağ.	2	2	2	2	2
13 Balıkçılık	2	2	2	2	2
14 Taşımacılık politikası	2	3	3	3	3
15 Enerji	2	2	2	2	2
16 Vergilendirme	2	2	2	2	2
17 Eko.ve parasal pol.	2	2	2	2	2
18 İstatistik	2	2	2	2	2
19 Sosyal pol. ve istihdam	2	2	2	2	2
20 İşl.ve san. pol.	2	2	2	2	2
21 Trans-Avr. şeb.	2	2	2	2	2
22 Böl. pol. ve yap. ar.	2	2	2	2	2
23 Yargı ve temel h.	1	1	1	1	1
24 Adalet, özg., güv.	1	1	1	1	1
25 Bilim ve araştırma	3	3	3	3	3
26 Eğitim ve kültür	3	3	3	3	3
27 Çevre ve iklim değ.	0	1	1	1	1
28 Tüketicinin ve sağ. kor.	2	2	2	2	2
29 Gümrük birliği	2	3	3	3	3
30 Dış ilişkiler	2	2	2	2	2
31 Dış., güv. ve sav. pol.	2	2	2	2	2
32 Mali kontrol	2	2	2	2	2
33 Mali ve bütçesel hük.	0	1	1	1	1
Fasılların toplamı (132 üzerinden)	62.0	66.5	67.0	67.0	67.0
Fasılların ortalaması (4.0 üzerinden)	1.9	2.0	2.0	2.0	2.0

Kaynak: Avrupa Komisyonunun 2015, 2019, 2020, 2021 ve 2022 ülke raporları.

Notlar: başlangıç aşaması (0), kısmen hazır (1), orta derecede hazır (2), iyi derecede hazır (3), ileri derecede hazır (4).

Kuzey Makedonya

Hukukun üstünlüğünün temel şartları	2015	2019	2020	2021	2022
Yargının işleyişi	1.0	1.5	1.5	1.5	1.5
Yolsuzlukla mücadele	1.0	1.0	1.5	1.5	1.5
Organize suçlarla mücadele	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0
İfade özgürlüğü	1.0	1.5	1.5	1.5	1.5
Temel şartların toplamı (en iyi not 16)	4.0	5.0	5.5	5.5	5.5
Temel şartların ortalaması (en iyi ortalama 4)	1.0	1.3	1.4	1.4	1.4

Fasıllar	2015	2019	2020	2021	2022
1 Malların s. d.	2	2	2	2	2
2 İşçilerin s. d.	0	0	0	0	0
3 İş kurma - hizmet	2	2	2	2	2
4 Sermayenin s. d.	2	2	2	2	2
5 Kamu alımları	2	2	2	2	2
6 Şirketler h.	3	3	3	3	3
7 Fikri mülkiyet h.	2	2	2	2	2
8 Rekabet politikası	2	2	2	2	2
9 Mali hizmetler	2	2	2	2	2
10 Bilgi top. ve medya	3	2	2	2	2
11 Tarım ve kır. kalkınma	2	2	2	2	2
12 Gıda güv. vet., bit. sağ.	1	3	3	3	3
13 Bahkçılık	2	2	2	2	2
14 Taşımacılık politikası	2	2	2	2	2
15 Enerji	2	2	2	2	2
16 Vergilendirme	2	2	2	2	2
17 Eko.ve parasal pol.	2	2	2	2	2
18 İstatistik	2	2	2	2	2
19 Sosyal pol. ve istihdam	2	2	2	2	2
20 İşl.ve san. pol.	2	2	2	2	2
21 Trans-Avr. şeb.	3	3	3	3	3
22 Böl. pol. ve yap. ar.	2	2	2	2	2
23 Yargı ve temel h.	1	1.5	1.5	1.5	1.5
24 Adalet, özg., güv.	2	2	2	2	2
25 Bilim ve araştırma	3	3	3	3	3
26 Eğitim ve kültür	2	2	2	2	2
27 Çevre ve iklim değ.	2	1	1	1	1
28 Tüketicinin ve sağ. kor.	2	2	2	2	2
29 Gümrük birliği	3	3	3	3	3
30 Dış ilişkiler	2	2	2	2	2
31 Dış., güv. ve sav. pol.	2	2	2	2	3
32 Mali kontrol	2	2	2	2	2
33 Mali ve bütçesel hük.	0	0	0	0	0
Fasılların toplamı (132 üzerinden)	65.0	65.5	65.5	65.5	66.5
Fasılların ortalaması (4.0 üzerinden)	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0

Kaynak: Avrupa Komisyonunun 2015, 2019, 2020, 2021 ve 2022 ülke raporları.

Notlar: başlangıç aşaması (0), kısmen hazır (1), orta derecede hazır (2), iyi derecede hazır (3), ileri derecede hazır (4).

Türkiye

Hukukun üstünlüğünün temel şartları	2015	2019	2020	2021	2022
Yargının işleyişi	1.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Yolsuzlukla mücadele	1.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Organize suçlarla mücadele	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0
İfade özgürlüğü	1.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Temel şartların toplamı (en iyi not 16)	4.0	1.0	1.0	1.0	1.0
Temel şartların ortalaması (en iyi ortalama 4)	1.0	0.3	0.3	0.3	0.3

Fasıllar	2015	2019	2020	2021	2022
1 Malların s. d.	3	3	3	3	3
2 İşçilerin s. d.	0	0	0	0	0
3 İş kurma - hizmet	0	0	0	0	0
4 Sermayenin s. d.	2	2	2	2	2
5 Kamu alımları	2	2	2	2	2
6 Şirketler h.	4	4	4	4	4
7 Fikri mülkiyet h.	3	3	3	3	3
8 Rekabet politikası	2	1	1	1	1
9 Mali hizmetler	3	3	1	3	3
10 Bilgi top. ve medya	2	1	1	1	1
11 Tarım ve kır. kalkınma	1	1	1	1	1
12 Gıda güv. vet., bit. sağ.	1	1	1	1	1
13 Balıkçılık	0	0	1	1	2
14 Taşımacılık politikası	2	2	2	2	2
15 Enerji	2	2	2	2	2
16 Vergilendirme	2	2	2	2	2
17 Eko.ve parasal pol.	2	2	2	1	1
18 İstatistik	2	2	2	2	2
19 Sosyal pol. ve istihdam	2	1	1	1	1
20 İşl.ve san. pol.	3	3	3	2	2
21 Trans-Avr. şeb.	4	4	4	4	4
22 Böl. pol. ve yap. ar.	2	2	2	2	2
23 Yargı ve temel h.	1	0	0	0	0
24 Adalet, özg., güv.	2	2	2	2	2
25 Bilim ve araştırma	4	4	4	4	4
26 Eğitim ve kültür	2	2	2	2	2
27 Çevre ve iklim değ.	2	1	1	1	1
28 Tüketicinin ve sağ. kor.	3	3	3	3	3
29 Gümrük birliği	3	3	3	3	3
30 Dış ilişkiler	3	2	2	2	2
31 Dış., güv. ve sav. pol.	2	2	1	1	1
32 Mali kontrol	3	3	3	3	3
33 Mali ve bütçesel hük.	0	1	1	1	1
Fasılların toplamı (132 üzerinden)	69.0	64.0	62.0	62.0	63.0
Fasılların ortalaması (4.0 üzerinden)	2.1	1.9	1.9	1.9	1.9

Kaynak: Avrupa Komisyonunun 2015, 2019, 2020, 2021 ve 2022 ülke raporları.

Notlar: başlangıç aşaması (0), kısmen hazır (1), orta derecede hazır (2), iyi derecede hazır (3), ileri derecede hazır (4).

Arnavutluk

Hukukun üstünlüğünün temel şartları	2015	2019	2020	2021	2022
Yargının işleyişi	0.0	1.0	1.5	2.0	2.0
Yolsuzlukla mücadele	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0
Organize suçlarla mücadele	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0
İfade özgürlüğü	1.0	1.5	1.5	1.5	1.5
Temel şartların toplamı (en iyi not 16)	3.0	4.5	5.0	5.5	5.5
Temel şartların ortalaması (en iyi ortalama 4)	0.8	1.1	1.3	1.4	1.4

Fasıllar	2015	2019	2020	2021	2022
1 Malların s. d.	2	1.5	1.5	1.5	1.5
2 İşçilerin s. d.	0	1	1	1	1
3 İş kurma - hizmet	2	2	2	2	2
4 Sermayenin s. d.	2	2	2	2	2
5 Kamu alımları	1	1	2	2	2
6 Şirketler h.	2	2	2	2	2
7 Fikri mülkiyet h.	1	1.5	1.5	1.5	1.5
8 Rekabet politikası	2	1.5	1.5	1.5	1.5
9 Mali hizmetler	2	2	2	2	2
10 Bilgi top. ve medya	2	2	2	2	2
11 Tarım ve kır. kalkınma	0	1	1	1	1
12 Gıda güv. vet., bit. sağ.	1	1	1	1	1
13 Balıkçılık	0	0	0	1	1.5
14 Taşımacılık politikası	1	1	1	1	1
15 Enerji	2	2	2	2	2
16 Vergilendirme	2	2	2	2	2
17 Eko.ve parasal pol.	2	2	2	2	2
18 İstatistik	1	2	2	2	2
19 Sosyal pol. ve istihdam	1	1	1	1	1
20 İşl.ve san. pol.	2	2	2	2	2
21 Trans-Avr. şeb.	1	1	1	1	1
22 Böl. pol. ve yap. ar.	2	2	2	2	2
23 Yargı ve temel h.	1	1	1.5	1.5	1.5
24 Adalet, özg., güv.	0	1.5	1.5	1.5	1.5
25 Bilim ve araştırma	0	0	0	1	1
26 Eğitim ve kültür	2	2	2	2	2
27 Çevre ve iklim değ.	0	1	1	1	1
28 Tüketicinin ve sağ. kor.	0	0	0	0	0
29 Gümrük birliği	2	2	2	2	2
30 Dış ilişkiler	2	2	2	3	3
31 Dış., güv. ve sav. pol.	3	3	3	3	3
32 Mali kontrol	2	2	2	2	2
33 Mali ve bütçesel hük.	1	1	1	1	1
Fasılların toplamı (132 üzerinden)	44.0	49.0	50.5	53.5	54.0
Fasılların ortalaması (4.0 üzerinden)	1.3	1.5	1.5	1.6	1.6

Kaynak: Avrupa Komisyonunun 2015, 2019, 2020, 2021 ve 2022 ülke raporları.

Notlar: başlangıç aşaması (0), kısmen hazır (1), orta derecede hazır (2), iyi derecede hazır (3), ileri derecede hazır (4).

Ukrayna

Ukrayna için, hukukun üstünlüğünün temel şartlarına dair değerlendirme 23. fasıl (yargı ve temel haklar), 24. fasıl (adalet, özgürlük ve güvenlik), 5.fasıl (kamu alımları), 18.fasıl (istatistik) ve 32.fasıl (mali kontrol) üzerinden gerçekleştiriliyor. Hukukun üstünlüğünün temel şartlarına ilişkin ayrı bir değerlendirme bulunmuyor. Ayrıca 23. fasıl, ölçülebilir veri mevcut olmadığından değerlendirilemiyor.

Fasıllar	2022/23
1 Malların s. d.	2
2 İşçilerin s. d.	0
3 İş kurma - hizmet	1
4 Sermayenin s. d.	1
5 Kamu alımları	1
6 Şirketler h.	1
7 Fikri mülkiyet h.	0
8 Rekabet politikası	1
9 Mali hizmetler	1
10 Bilgi top. ve medya	2
11 Tarım ve kır. kalkınma	0
12 Gıda güv. vet., bit. sağ.	2
13 Balıkçılık	0
14 Taşımacılık politikası	1
15 Enerji	3
16 Vergilendirme	1
17 Eko.ve parasal pol.	2
18 İstatistik	1
19 Sosyal pol. ve istihdam	0
20 İşl.ve san. pol.	1
21 Trans-Avr. şeb.	1
22 Böl. pol. ve yap. ar.	1
23 Yargı ve temel h.	
24 Adalet, özg., güv.	1
25 Bilim ve araştırma	2
26 Eğitim ve kültür	1
27 Çevre ve iklim değ.	0
28 Tüketicinin ve sağ. kor.	1
29 Gümrük birliği	3
30 Dış ilişkiler	3
31 Dış., güv. ve sav. pol.	3
32 Mali kontrol	0
33 Mali ve bütçesel hük.	0
Fasılların toplamı (128 üzerinden)	37
Fasılların ortalaması (4.0 üzerinden)	1.2

Kaynak: Avrupa Komisyonunun 2 Şubat 2023 tarihli [“Ukrayna Raporu”](#).

Notlar: başlangıç aşaması (0), kısmen hazır (1), orta derecede hazır (2), iyi derecede hazır (3), ileri derecede hazır (4).

Gürcistan

Gürcistan için, hukukun üstünlüğünün temel şartlarına dair değerlendirme 23. fasıl (yargı ve temel haklar), 24. fasıl (adalet, özgürlük ve güvenlik), 5.fasıl (kamu alımları), 18.fasıl (istatistik) ve 32.fasıl (mali kontrol) üzerinden gerçekleştiriliyor. Hukukun üstünlüğünün temel şartlarına ilişkin ayrı bir değerlendirme bulunmuyor. Ayrıca 23. fasıl, ölçülebilir veri mevcut olmadığından değerlendirilemiyor.

Fasıllar	2022/23	
1	Malların s. d.	1
2	İşçilerin s. d.	0
3	İş kurma - hizmet	2
4	Sermayenin s. d.	2
5	Kamu alımları	1
6	Şirketler h.	1
7	Fikri mülkiyet h.	1
8	Rekabet politikası	0
9	Mali hizmetler	1
10	Bilgi top. ve medya	1
11	Tarım ve kır. kalkınma	0
12	Gıda güv. vet., bit. sağ.	1
13	Balıkçılık	1
14	Taşımacılık politikası	1
15	Enerji	1
16	Vergilendirme	1
17	Eko.ve parasal pol.	2
18	İstatistik	1
19	Sosyal pol. ve istihdam	1
20	İşl.ve san. pol.	2
21	Trans-Avr. şeb.	1
22	Böl. pol. ve yap. ar.	0
23	Yargı ve temel h.	
24	Adalet, özg., güv.	1
25	Bilim ve araştırma	2
26	Eğitim ve kültür	2
27	Çevre ve iklim değ.	0
28	Tüketicinin ve sağ. kor.	1
29	Gümrük birliği	2
30	Dış ilişkiler	2
31	Dış., güv. ve sav. pol.	2
32	Mali kontrol	1
33	Mali ve bütçesel hük.	0
Fasılların toplamı (128 üzerinden)		35
Fasılların ortalaması (4.0 üzerinden)		1.1

Kaynak: Avrupa Komisyonunun 2 Şubat 2023 tarihli [“Gürcistan Raporu”](#).

Notlar: başlangıç aşaması (0), kısmen hazır (1), orta derecede hazır (2), iyi derecede hazır (3), ileri derecede hazır (4).

Kosova

Hukukun üstünlüğünün temel şartları	2015	2019	2020	2021	2022
Yargının işleyişi	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Yolsuzlukla mücadele	0.0	0.5	0.5	0.5	0.5
Organize suçlarla mücadele	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
İfade özgürlüğü	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0
Temel şartlara dair toplam (en iyi not 16)	1.0	1.5	1.5	1.5	1.5
Temel şartların ortalaması (en iyi ortalama 4)	0.3	0.4	0.4	0.4	0.4

Fasıllar	2022	
1	Malların s. d.	1
2	İşçilerin s. d.	1
3	İş kurma - hizmet	2
4	Sermayenin s. d.	1
5	Kamu alımları	1.5
6	Şirketler h.	1
7	Fikri mülkiyet h.	1
8	Rekabet politikası	1
9	Mali hizmetler	2
10	Bilgi top. ve medya	1
11	Tarım ve kır. kalkınma	1
12	Gıda güv. vet., bit. sağ.	1
13	Balıkçılık	0
14	Taşımacılık politikası	0
15	Enerji	1
16	Vergilendirme	1
17	Eko.ve parasal pol.	2
18	İstatistik	1
19	Sosyal pol. ve istihdam	0
20	İşl.ve san. pol.	2
21	Trans-Avr. şeb.	1
22	Böl. pol. ve yap. ar.	0
23	Yargı ve temel h.	0.5
24	Adalet, özg., güv.	0.5
25	Bilim ve araştırma	0
26	Eğitim ve kültür	0
27	Çevre ve iklim değ.	0
28	Tüketicinin ve sağ. kor.	0
29	Gümrük birliği	2
30	Dış ilişkiler	0
31	Dış., güv. ve sav. pol.	
32	Mali kontrol	1
33	Mali ve bütçesel hük.	
Fasılların toplam (124 üzerinden)		26.5
Fasılların ortalaması (4.0 üzerinden)		0.9

Kaynak: Avrupa Komisyonunun 2015, 2019, 2020, 2021 ve 2022 ülke raporları.

Notlar: başlangıç aşaması (0), kısmen hazır (1), orta derecede hazır (2), iyi derecede hazır (3), ileri derecede hazır (4).

Moldova

Moldova için, hukukun üstünlüğünün temel şartlarına dair değerlendirme 23. fasıl (yargı ve temel haklar), 24. fasıl (adalet, özgürlük ve güvenlik), 5.fasıl (kamu alımları), 18.fasıl (istatistik) ve 32.fasıl (mali kontrol) üzerinden gerçekleştiriliyor. Hukukun üstünlüğünün temel şartlarına ilişkin ayrı bir değerlendirme bulunmuyor. Ayrıca 23. fasıl, ölçülebilir veri mevcut olmadığından değerlendirilemiyor.

Fasıllar	2022/23	
1	Malların s. d.	1
2	İşçilerin s. d.	0
3	İş kurma - hizmet	1
4	Sermayenin s. d.	1
5	Kamu alımları	0
6	Şirketler h.	0
7	Fikri mülkiyet h.	1
8	Rekabet politikası	1
9	Mali hizmetler	0
10	Bilgi top. ve medya	1
11	Tarım ve kır. kalkınma	0
12	Gıda güv. vet., bit. sağ.	1
13	Balıkçılık	0
14	Taşımacılık politikası	1
15	Enerji	1
16	Vergilendirme	0
17	Eko.ve parasal pol.	1
18	İstatistik	1
19	Sosyal pol. ve istihdam	0
20	İşl.ve san. pol.	1
21	Trans-Avr. şeb.	1
22	Böl. pol. ve yap. ar.	0
23	Yargı ve temel h.	
24	Adalet, özg., güv.	1
25	Bilim ve araştırma	2
26	Eğitim ve kültür	1
27	Çevre ve iklim değ.	0
28	Tüketicinin ve sağ. kor.	1
29	Gümrük birliği	1
30	Dış ilişkiler	2
31	Dış., güv. ve sav. pol.	2
32	Mali kontrol	0
33	Mali ve bütçesel hük.	0
Fasılların toplamı (128 üzerinden)		23
Fasılların ortalaması (4.0 üzerinden)		0.7

Kaynak: Avrupa Komisyonunun 2 Şubat 2023 tarihli [“Moldova Raporu”](#).

Notlar: başlangıç aşaması (0), kısmen hazır (1), orta derecede hazır (2), iyi derecede hazır (3), ileri derecede hazır (4).

Bosna-Hersek

Hukukun üstünlüğü temel şartları	2015	2019	2020	2021	2022
Yargının işleyişi	1.0	0.5	0.5	0.5	0.5
Yolsuzlukla mücadele	1.0	0.5	0.5	0.5	0.5
Organize suçlarla mücadele	1.0	0.5	0.5	0.5	0.5
İfade özgürlüğü	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0
Temel şartların toplamı (en iyi not 16)	4.0	2.5	2.5	2.5	2.5
Temel şartların ortalaması (en iyi ortalama 4)	1.0	0.6	0.6	0.6	0.6

Fasıllar	2019	2020	2021	2022
1 Malların s. d.	0	0	0	0
2 İşçilerin s. d.	1	1	1	1
3 İş kurma - hizmet	0	0	0	0
4 Sermayenin s. d.	2	2	2	2
5 Kamu alımları	1	1	1	1
6 Şirketler h.	1	1	1	1
7 Fikri mülkiyet h.	2	2	2	2
8 Rekabet politikası	1	1	1	1
9 Mali hizmetler	1.5	1.5	1.5	1.5
10 Bilgi top. ve medya	0	0	0	0
11 Tarım ve kır. kalkınma	0	0	0	0
12 Gıda güv. vet., bit. sağ.	1	1	1	1
13 Bahkçılık	0	0	0	0
14 Taşımacılık politikası	1	1	1	1
15 Enerji	0	0	0	0
16 Vergilendirme	1	1	1	1
17 Eko.ve parasal pol.	0	0	0	0
18 İstatistik	0	0	0	0
19 Sosyal pol. ve istihdam	1	1	1	1
20 İşl.ve san. pol.	0	0	0	0
21 Trans-Avr. şeb.	1	1	1	1
22 Böl. pol. ve yap. ar.	0	0	0	0
23 Yargı ve temel h.	1	1	1	1
24 Adalet, özg., güv.	1	1	1	1
25 Bilim ve araştırma	1	1	1	1
26 Eğitim ve kültür	0	0	0	0
27 Çevre ve iklim değ.	0.5	0.5	0.5	0.5
28 Tüketicinin ve sağ. kor.	0	0	0	0
29 Gümrük birliği	1	1	1	1
30 Dış ilişkiler	1	1	1	1
31 Dış., güv. ve sav. pol.	1	1	1	1
32 Mali kontrol	0	0	0	1
33 Mali ve bütçesel hük.	0	0	0	0
Fasılların toplamı (132 üzerinden)	21.0	21.0	21.0	22.0
Fasılların ortalaması (4.0 üzerinden)	0.6	0.6	0.6	0.7

Kaynak: Avrupa Komisyonunun 2015, 2019, 2020, 2021 ve 2022 ülke raporları.

Notlar: başlangıç aşaması (0), kısmen hazır (1), orta derecede hazır (2), iyi derecede hazır (3), ileri derecede hazır (4).